

**УДК 657**

**Шпак О.Ю.**

*студент*

*Напрямок підготовки «Облік і аудит»*

*Львівський національний університет ім. І.Франка*

*м. Львів, Україна*

**Струк Н.С.**

*к.е.н*

*доцент кафедри обліку і аудиту*

*науковий керівник*

*Львівський національний університет ім. І.Франка*

*м. Львів, Україна*

## **ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ «ЯКРАЗ ВЧАСНО» У СТРАТЕГІЧНОМУ УПРАВЛІНСЬКОМУ ОБЛІКУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА**

Зміни, які супроводжують вступ України в ринкову економіку, вимагають використання нових підходів до управління процесами постачання, виробництва та збуту готової продукції. Здійснювати це доцільно на засадах логістики, за прикладом розвинених країн та успішних вітчизняних підприємств. Впровадження концепцій логістики дає більші можливості у сфері спеціалізації, зниженні витрат, покращенні результатів діяльності, а також швидкості та гнучкості реагування на потреби кінцевих клієнтів. За таких умов актуалізується проблематика дослідження системи «якраз вчасно» (англ. JIT – «just in time», далі JIT) у стратегічному управлінському обліку та окреслення особливостей її впровадження на вітчизняних підприємствах.

Концептуально згадана проблематика висвітлена у працях іноземних вчених: Д. Гаврилов, С. Елліс, М. Імаї, Б. Конлон, Р. Конті, К. Лей, Т. Оно, Т. Ченг, І. Хей, інших. Серед вітчизняних науковців можна виокремити: П. Атамаса, А. Гаджинського, С. Голова, М. Донніка, С. Подольського, В. Шевчук.

За визначенням К. Лей та Т. Ченга, система якраз вчасно передбачає інтегрований управлінський підхід до підвищення якості продукції та підтримання своєчасності здійснення постачання, виробництва та збуту продукції [1]. Т. Ченг разом із С. Подольським трактують виробництво за системою JIT як японську філософію управління виробництвом продукції, яка передбачає отримання необхідних деталей бажаної якості та кількості в потрібному місці та у визначений час [2]. Д. Гаврилов ідею концепції JIT розкриває як синхронізацію процесів постачання матеріальних ресурсів і готової продукції у потрібних обсягах точно до того моменту, коли ланки логістичного ланцюга потребують їх для виконання замовлення, заданого підрозділом-споживачем [3, ст. 90].

Найчастіше мета системи JIT трактується як усунення витрат («втрат») у виробничому процесі. Втратами визнаються будь-які дії, що не додають вартості готовому виробу. Історично це правильно, оскільки саме виключення витрат було головною рушійною силою виробництва компанії «Toyota», яка є засновником JIT.

Слушним є твердження дослідників системи «якраз вчасно», що вартості готовому виробу додає лише час його обробки (технологічні операції), тоді як увесь цикл виробництва і реалізації продукції включає в себе ще й здійснення контролю, транспортування, простої та зберігання. Тому кінцевою метою системи «якраз вчасно» є перетворити вихідні матеріали у готову продукцію протягом часу, що дорівнює часу технологічної обробки, тобто через усунення усіх видів діяльності, що не додають вартості продукту [4].

Впровадження системи «якраз вчасно» є трудомістким процесом. Основними завданнями системи JIT є: зменшення обсягів запасів сировини, матеріалів та готової продукції на складах підприємства; усунення причин зупинки виробництва та зменшення часу на налагодження виробничого устаткування; виготовлення такої кількості продукції, яку відразу можна реалізувати покупцям; зменшення обсягів партії готової продукції. Вирішити перелічені завдання можна за допомогою таких інструментів: вчасне проведення запланованих ремонтів устаткування; запобігання виникненню виробничого браку; узгодження з постачальниками потреби у перевірці ними якості сировини та матеріалів; розміщення робітників за виробничими структурними підрозділами; забезпечення належного інформаційного потоку протягом процесу виробництва за допомогою спеціальних знаків «канбан» (деталі переміщуються у виробничій системі на основі попиту на кінцеву продукцію).

Оскільки система «якраз вчасно» пов'язана з процесом виробництва, то її запровадження призводить до певних змін у методиці обліку запасів та витрат на виробництво. Так у бухгалтерському обліку може зникнути потреба у використанні рахунку 201 «Сировина і матеріали», оскільки матеріали не зберігатимуться на складі, а прямо від постачальника надходитимуть у виробничі підрозділи. Натомість це спонукатиме до відкриття нового субрахунку за кожним виробничим підрозділом щодо обліку сировини і матеріалів за рахунком 23 «Виробництво».

На думку М. Донніка, зникне з використання ще один рахунок бухгалтерського обліку 24 «Брак у виробництві» [5], проте ми не погоджуємося з автором, адже практика зарубіжних та вітчизняних підприємств, які запровадили виробництво за системою «якраз вчасно», показує, що хоча обсяги бракованої продукції і зменшилися, усе ж брак виробництва присутній.

Стосовно впровадження системи «якраз вчасно» у вітчизняну практику, то можемо виокремити як переваги, так і недоліки. З-поміж переваг застосування JIT: зменшення запасів матеріалів та незавершеного виробництва; зменшення тривалості виробництва продукції; підвищення продуктивності праці; використання обладнання з більшим завантаженням; підвищення якості

матеріалів і зменшення обсягу відходів; більш відповідальне ставлення працівників до виконаних обов'язків; поліпшення відносин із постачальниками; зменшення складських площ; активна участь і підвищена мотивація працівників; високий прибуток та продуктивність логістичної системи; висока гнучкість логістичної системи; своєчасне постачання товару. Поряд із перевагами, виокремимо й недоліки при впровадженні системи «якраз вчасно»: високі початкові інвестиції та витрати на реалізацію JIT (купівля дороговартісного обладнання, витрати на підготовку фахівців і заробітну плату, підвищення витрат на виробництво внаслідок невеликих партій випуску); наявність непередбачених обставин; залежність від високої якості матеріалів, що постачаються; потреба працювати у стабільному виробництві, хоча попит часто коливається; зниження гнучкості у задоволенні мінливих запитів споживачів; труднощі зменшення часу на переналагодження обладнання і пов'язаних із цим витрат; нездатність окремих постачальників працювати в режимі JIT; проблеми гармонізації JIT із іншими інформаційними системами ділових партнерів; праця у атмосфері підвищеного стресу та відповідальності.

Отож, зважаючи на перелічені переваги та недоліки вважаємо, що запровадження на українських промислових підприємствах системи «якраз вчасно» допоможе управлінському персоналу: краще контролювати процес виробництва; забезпечить максимальну пропускну здатність виробничих потужностей; оптимізує час виконання основних та допоміжних операцій; випуск продукції здійснюватиметься відповідно до замовлень; нераціонально використовувані раніше приміщення ліквідуються; збережеться втрачена вигода підприємства від витрачання коштів на формування запасів, які тепер можна буде спрямувати на додаткове отримання прибутку.

### ***Список використаних інформаційних джерел***

1. Kee-Hung Lai, Cheng T.C. (2009), Just-In-Time Logistics, Burlington, Gower Publishing [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://books.google.com.ua/books?id=macFDAAQBAJ&printsec=frontcover&dq=Just-in-time>
2. T.C. Cheng, S. Podolsky Just-in-Time Manufacturing: An introduction logistics [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://books.google.com.ua/books?id=WL95yzpj1TIC&printsec=frontcover&dq=Just-in-time&hl=uk&sa=X&ved=0ahUKEwiNx93>
3. Гаврилов Д.А. Управление производством на базе стандарта MRP II / Гаврилов Д.А. - [2-е изд.] - Питер: СПб, 2008. - 416 с.
4. Robert F. Conti Управление производством. «Философия just-in-time» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.artkis.ru/article.php>
5. Доннік М.А. Міжнародний досвід організації виробництва та його вплив на побудову обліку / М.А. Доннік // Актуальні питання розвитку агробізнесу в Україні : матеріали І Всеукр. студ. наук.-практ. інтернет-конф. (29 квітня) / відп. за вип.: М.М. Коцупатрий, О.О. Єранкін, В.Ф. Мервенецька. – К. : КНЕУ, 2014. – С. 195–197.